
ПОЛИТИЗАЦИЈА НА ИСТОРИЈАТА: ЦАРОТ САМУИЛ

Насловот на третиранава тема произлезе не само заради фактот што за царот Самуил и неговите непосредни наследници – неговиот син царот Гаврил Радомир и неговиот внук царот Јован (Иван) Владислав – односно за средновековниот период попознат како Самуилово време/држава, дури и по изминати 1.000 години од нивното симнување од историската сцена сè уште има многу отворени прашања кои се предмет на неисцрпен интерес во науката, туку и од моменталната актуелност на темата.

Меѓутоа, за оваа научна тема отворени прашања не се само „вообичаените“ прашања кои се однесуваат на историското истражување – имено, најочигледни меѓу нив се термилошките (во нашиот случај – дали Самуил треба да се нарекува крал или цар); хронолошките (повеќето дилеми за тоа кога се случиле некои од преземените напади на Самуил врз териториите под византиска власт, како и некои од походите на неговиот главен противник византискиот император Василиј II); оние од ономастички карактер (во овој случај – едно од сè уште актуелните е правилната форма на името Самуил или Самоил); оние од ентитетски карактер (на пр. дали Самуил е од локално, од ерменско или од друго етничко потекло, особено затоа што е познато дека Василиј II припаѓа на македонската царска династија во Византија); или оние за лоцирање и рекогносцирање на топонимија (каде на терен треба конкретно да бидат лоцирани некои од сè уште непознатите топоними).

Всушност, прашањето за самата природа на Самуиловото време – поточно за неговата припадност и карактерот на државата – се изнедри како најактуелно во нашето современие, а особено во изминативе неколку години, и тоа, за жал, не само од аспект на научен порив. Ова прашање предизвикува несомнен интерес кај многу македонски историчари, бездруго и кај одредени историчари во Бугарија, но и во соседните земји Србија и Грција, како и во многу други земји во регионот и светот.

Неизбежно е потребно да се истакне дека во денешно време токму ова прашање ја надмина научната рамка и во изминатава половина декада, свесно или наивно, е претворено дури во „жешка политичка тема“ во рамките на актуелните македонско-бугарски односи со акцентирање само на прашањата: што бил по етничка припадност Самуил?; како и чија е Самуиловата држава? Притоа, за периодот попознат како Самуилово време, но и за голем период од средновековното минато на Македонија, кај нас преку едно новоформирано државно тело, некои од членовите на истото направија серија обиди да се наметнат, би рекол, да се (ис)форсираат „иновативни формулации“ за постоење на „Заедничка“ и/или „Споделена“ историја со Бугарија.¹

Но, за да не се дозволи злоупотреба на историјата и нејзино понижување до степен на втурнување во дневнополитички случувања и нејзино претварање во алатка за политизација на одредени историски научни прашања, историчарите при формулирање на своите ставови нужно мора да се водат од изворните податоци,² а нивната анализа и толкување потоа да ја преточат во историографски ставови кои аргументирано ќе ги сочелат со останатите ставови присутни во историската наука. Оттука, согласно нашиот конкретен предмет на интерес во овој труд, несомнено мошне значајно е да се види што вели историската наука за овие горливи прашања поврзани со периодот на Самуиловото време, како и историскиот контекст за можната политизација на истите преку лоцирањето на бенифицијарот од таквата активност.

---

¹ Тука, бездруго се мисли на официјалните изјави, но и ставови искажани во медиумите на некои од македонските членови на „Заедничка мултидисциплинарна експертска комисија за историски и образовни прашања“ формирана при Министерството за надворешни работи на нашата држава, а во согласност со „Договор за пријателство, добрососедство и соработка меѓу Република Македонија и Република Бугарија“ потпишан на 01 август 2017 година, каде во членот 8 точка 2 експлицитно стои дека „Комисијата ќе поднесува едногодишен Извештај за својата работа пред владите на Договорните страни“, сп. https://vlada.mk/sites/default/files/dogovori/Dogovor_Za_Prijatelstvo_Dobrososedstvo_Sorabotka_Megju_Republika_Makedonija_I-Republika_Bugarija.pdf.

² За изворите за Самуил и неговото време да се спореди: С. Антољак, „Критички осврт на изворите“, 21-56; В.Тџкова-Заимова, „Българи родом...“, София 2014. Во оваа статија не е неопходно, а ниту соодветно детално да се задржувам на сите извори, патем и заради фактот што веќе се имам јавно изјаснето по прашањето на третираните извори и информациите понудени во нив. Станува збор за мојата неодамнешна официјална on-line презентација на хибридната конференција „Науката и општеството“, одржана на 02-05 септември 2020 година во Струга и преку платформата ZOOM по повод 100 години Филозофски факултет, со наслов: „The Time of Tsar Samuel: Authentic, Common or Shared History“. Но, сепак, одредени мои таму искажани ставови тука ќе ги реактуелизирам и засилам.

Во смисла, би рекол, на вообичаените историски прашања поврзани со периодот на Самуил и неговото време, мислењата во историографијата во основа би можеле да се групираат во две теории.

Првата теорија нагласува дека Самуиловата држава е креација која настанала како резултат на *внатрешниот локален етно-социјален развој на општеството*. Поволен момент настанал кога четворица браќа, истакнати феудалци во југозападните делови на Македонија, тогаш во слоп на Бугарија – добро познати како Комитопули, го искористиле заробувањето на бугарскиот цар Борис II од страна на византискиот император Јован I Цимиски, за да ја соборат дотогашната бугарска власт во југозападниот дел од веќе поранешната држава, по што ја преземале власта во свои раце. Набргу потоа, тие можеле да организираат свои институции, со што започнала да функционира новата држава, популарно наречена Самуилова држава – според нејзиниот најистакнат претставник. Од гледна точка на оваа теорија, станува збор за автохтона историја започната и одиграна особено и исклучиво на територијата во јадрот на идната Самуилова држава – југозападна Македонија.

Во рамките на оваа теорија за внатрешен етно-социјален општествен развој има најмалку две тези:

-Тезата за *јужнословенскиот карактер* на државата значи дека оваа држава е етнички словенска држава формирана од Словени (најпрво нагласена од Б. Прокиќ, потоа поддржана од познатиот византинист Г.Острогорски, како и од познавачот на византиските извори Ј.Ферлуга, но и од други истражувачи);³

-Тезата за *словенско-македонскиот карактер* на државата, која ја отсликува таканаречената етноцентрична теорија – што значи дека оваа држава постепено е формирана од Словените населени на територијата на Македонија почнувајќи од крајот на VI – почетокот на VII век. Оваа теза е популарна не само сред одредени македонски историчари,⁴ но прврзаници има и кај

³ Б. Прокиќ, „Постанак“, 213-307 особено стр. 267; Г.Острогорски, *Историја Византије*, 287-300, особено стр. 338; *ВИНУ* III, 60, 141 (бел. 203), 146 (бел. 215).

⁴ Д. Ташковски, *Самуиловото царство*, 6, 35; *Историја на македонскиот народ*, 357-392 (Б. Панов); К. Аџиевски, *Пелагонија*, 35, 37, 40, 41, 58, 62; *Македонска енциклопедија*: Кн. 1, 'Гаврил Радомир' (К.Аџиевски), 327-328, 'Јован (Иван) Владислав' (К.Аџиевски), 640; Кн. 2, 'Самуил' (К. Аџиевски), 1296-1297, 'Самуилово Царство' (К. Аџиевски), 1297-1298; М. Бошкоски, *Македонија во XI и XII век*, 24-25; А. Атанасовски, „Востанијата на Комитопулитите“, 33-53; М. Panov, *The Blinded State*, Brill 2019.

српските⁵ и хрватските⁶ истражувачи, како и кај некои историчари од Бугарија,⁷ иако најголем дел од нив дури и во нашето современе сметаат дека истата е базирана исклучиво на ставови од постарата српска историографија.

Втората теорија ја истакнува идејата дека Самуиловата држава всушност е *продолжение на тогашната Бугарска држава*⁸ откако била освоена од Византија во 971 година (изненадувачки, овие размисли првично биле нагласени од бугарските публицисти Георги Раковски, Љубен Каравелов и Христо Ботев, а дури потоа (особено по 1878 година) следени од бугарски историчари⁹). Според истата, Самуиловото време е продолжение на бугарската власт и држава, но со нова династија основана од Самуил. Од гледна точка на нашата тема, оваа теорија е фундамент за пласирање на неодамнешната дневнополитичка теза за т.н. заедничка историја¹⁰ – но, која, всушност, во својата есенција е бугарска историја за териториите на Бугарија и Македонија во посочениов временски период.¹¹ За волја на вистината, повеќето бугарски историчари го сметаат времето и државата на Самуил како недвосмислен сос-

⁵ J. Драгашевиќ, *Македонски словени*, 10-13; P. Popović, *Serbian Macedonia*, 7; Д. Анастасијевиќ, „Хипотеза о западној Бугарској“, 1-11 особено стр. 7-8; В. Марковиќ, *Православно монаштво*, 9; В. Ђоровиќ, *Историја Срба*, 103-104, 110-111; Б. Ферјанчиќ, *Византија и Јужни Словени*, 41-57; *Историја српског народа*, 170-177 (Љ. Максимовиќ).

⁶ Lj. Doklesić, *Kroz historiju Makedonije*, 5, 22-23; С. Антољак, *Самуиловата држава*, 79, 80; I. Goldstein, *Hrvatski rani srednji vijek*, 249, 290, 336, 346; T. Raukar, *Hrvatsko srednjovekovlje*, 40-41, 275; *Povijest Hrvata – Srednji vijek*, 95 (N. Budak), 233 (T. Raukar); *Hrvatska enciklopedija*, ‘Samuilo’ (B. Grgin), 656-666.

⁷ С. Стојков, „Битолската плоча“, 96-98, 102-104.

⁸ И. Божилов – В. Гюзелев, *Средновековна Бугарија*, 300.

⁹ Освен историчари-истражувачи, во поново време ова прашање станало предмет на посебен интерес и на бугарскиот адвокат и вљубеник во медијевистиката А. Сџботинов, *Самуил и неговите наследници*, 288-291.

¹⁰ Погледнато од формално-правен аспект, основата на ваквата теза лежи во одредба од посочениот „Договор за пријателство, добрососедство и соработка меѓу Република Македонија и Република Бугарија“, каде во членот 8, точка 3 дословно стои дека двете Договорни страни ќе организираат „заеднички чествувања на заеднички историски настани и личности“, сп. https://vlada.mk/sites/default/files/dogovori/Dogovor_Za_Prijatelstvo_Dobrososedstvo_Sorabotka_Megju_Republika_Makedonija_I_Republika_Bugarija.pdf.

¹¹ Погледнато од политички аспект, не е тешко да се досетиме дека со форсирање односно „инсистирање од бугарската страна да се прифати ‘заедничка историја’, која започнува од IX век и трае до 1944 година“ (<https://www.dw.com/mk/a-53238235>), бугарската страна би добила „признавање на улогата на Бугарија во градењето на македонскиот идентитет – имено заедничка историја во минатото од која тој идентитет се развил“ (сп. <https://www.dw.com/bg/a-61952224>).

тавен дел од бугарската историја. Но, интересно, сепак неодамна беше публикувана монографија каде авторите, не само во насловот, недвосмислено потенцираат дека во 971 година се случил крајот на ранобугарската држава.¹²

Во рамките на оваа теорија за продолжение на тогашната Бугарска држава по 971 година постојат две водечки тези:

-Тезата за *т.н. Renovatio imperii* – што значи едноставно продолжување на Бугарското царство и по византиското освојување на престолнината Преслав во 971 година. Оваа теорија се заснова на ставот дека немало прекин во државноста на раната бугарска држава (т.н. Прво бугарско царство), но со едноставно продолжување преку новата династија на Самуил, Бугарското царство всушност било обновено.¹³

-Тезата за *т.н. Западно бугарско царство*¹⁴ – што значи дека од 971 година Бугарското царство всушност било фрагментирано на два дела, во кои, источниот дел бил освоен од византискиот император Јован I Цимиски, но западниот дел продолжува да постои под новата династија на Самуил.¹⁵

Од постојните теории и тези во историографијата, базирани секоја врз основа на потенцирање на одредени извори, посебно теоријата за тоа дека Самуиловата држава е продолжение на тогашната Бугарска држава, послужила како база за потенцијална појава на одредени политизации на Самуил и неговото време ставени во контекст на дневнополитички теми особено во последниве неколку години.

Неминовно се изнедруваат прашањата кога, како и што лежи во заднината на започнувањето на политизирање на историските извори и адекватно на тоа формулирање ставови за конкретно прашање.

¹² M. J. Leszka - K. Marinov, *Carstwo Bułgarskie*, 192-199.

¹³ И. Божилов – В. Гюзелев, *Средновековна Бугария*, 309, 312-318, 341; П. Павлов, *Залезът на първото българско царство*, 15.

¹⁴ Оваа фраза првично е пласирана од М. С. Дринов, „Южните Славяне и Византија“ и „Началото на Самуиловата држава“, свеска 9 – 10, 41-71 и св. 11 – 12, 104-124, а потоа следена од В. Васильевский, „К истории 976-986 годов“, 117-187, а подоцна и од други истражувачи.

¹⁵ Мислењето на К. Иречек (*История на Българите*, 217) дека оваа држава во почетокот не била монархија туку конгломерат од неколку наследни кнежевства било прифатливо за некои од истражувачите: Й. Иванов, *Българите в Македонија*, стр. LXXI-LXXV; В. Н. Златарски, „Западната българска држава“, 1-66; Н. Державин, *История на Бугария II*, 47; П.Петров, „Образување и укрепвање на Западната българска држава“, 130-190. Види и Г. Николов, *Централизъм и регионализъм*, 34, кој ја застапува тезата за партикуларизам на поголемиот дел од земјата.

Во оваа насока, во прилог на предочениот поим за постоење на т.н. заедничка историја во третиранов период оди веќе присутната политизација на Самуил и неговото време/држава направена од страна на дел од грчката историографија, а под несомнено влијание на политиката уште во екот на втемелување и проширување на нивната држава во XIX и почеток на XX век. Станува збор за темпирано утилизирачко толкување на одредени извори во модерна Грција со цел присвојување и глорифицирање на дел од медијевистичкото минато, при што се случила „колатерална корист“ за Бугарите рефлетирана во ставови во новата и голем дел од најновата историографија, но и сред тамошната интелектуална елита. Имено, тогашниот главен грчки интерес, освен античкото минато, бил насочен кон византискиот император Василиј II со потенцираниот епитет $\acute{\omicron}$ Βουλγαροκτόνος. Овој епитет со значење Бугароубиец дури и во денешницава реперкуира соодветна расправа за поимот Бугари – термин кој, освен за населението во Бугарија, во некои од изворите кои не се современи, спорадично бил употребуван и за население на територијата на Македонија, но и во денешна Србија, иако е несомнено дека на тие простори тогаш, а и по крајот на Самуиловата држава, живеело главно словенско население.¹⁶ Притоа, одговорот на постојните научни дилеми за тоа дали поимот Бугари во третиранов период се однесува на етничката припадност или државност (политоним) или на административна припадност на населението, е во директна корелација со одгатнување на суштината и конкретното значење на епитет Вулгароктонос кој подоцна му бил даден на Василиј II.

Имено, иако на прв поглед се чини дека се работи за етноним,¹⁷ сепак за голем број истражувачи е поверојатно дека станува збор за административна припадност (кон темата Бугарија настаната по 1018г.),¹⁸ заснована на политоним (раносредновековната Бугарска држава).¹⁹ Истиот, всушност бил

¹⁶ Б. Крسمановиќ, „О односу“, 18, 26, 35. Сп. и J. Dudek, *Cała ziemia dyrracheńska*, 13.

¹⁷ Овој став е форсиран од голем дел од бугарските историчари, сп. нпр. И. Божилов – В. Гюзелев, *Средновековна Бугарија*, 342-344, иако на стр. 163 прифаќаат дека политонимот Бугари како надетничка категорија, започнал да ги означува сите поданици во етнички разнородната бугарска држава (првенствено етничките Бугари и Словените).

¹⁸ П. Коматина, „Појам Бугарске у XI и XII веку“, 47, 48, 54, кој аргументирано тврди дека терминот Бугарија по 1018 година води потекло од темата Бугарија формирана тогаш. За авторите кои пишувале за темата Бугарија и нејзиниот територијален опсег, види во V. Petrovski, „Byzantine Administration after Samuel State“, 266-269.

¹⁹ Спореди го мислењето на романскиот истражувач A. Madgearu, „Centrifugal movements“, 217, кој експлицитно го истакнува фактот прифатлив за многумина во модерната историографија дека во тоа време „Bulgari was a political, not an ethnic name, in the same way as Romaioi“. И

наметнат од подоцнежните византиски автори за да се слави победничкиот император Василиј II како симбол на големината на Византија во времето пред Крстоносните војни. Имено, некои видни истражувачи во модерната историографија го сметаат владеењето на Василиј II за византиско *Златно доба*,²⁰ при кое, за најголемо достигнување на императорот се прикажува анексијата на Самуиловата држава односно на Бугарија. Оттука, се предочува дека токму поради оваа долга и крвава победничка војна, Василиј II наводно го добил грозниот епитетот Вулгароктонос. Но, титулата цар/владетел на Бугариите што му се припишува на Самуил и неговите наследници не можела да има етничко значење, а ниту пак основата за појава на Василиевите епитет содржена во т.н. долга војна не е точна, на што упати еминентниот Пол Стивенсон, бидејќи Василиј II се борел многу поспорадично на Балканот и, како и неговите претходници, го сметал овој регион помалку престижен од Истокот.²¹ Покрај тоа, неговата репутација како Бугароубиец се појавила најмалку век и половина подоцна,²² во времето на византиската кампања против бугарското востание (почетокот на т.н. Второ бугарско царство). Всушност, засега прв од византиските извори каде експлицитно се употребува овој израз потекнува дури од почетокот на XIII век запишан од перото на Никита Хонијат,²³ а потоа овој легендарен когномен за Василиј II²⁴ е употребен и од византискиот автор

американскиот медијист Џ. Фајн прави јасна динстинкција помеѓу термините *Bulgar* (со значење бугарска етничка припадност) и *Bulgarians* (со значење поданици на бугарската држава без етничка атрибуција односно поданици на бугарската држава со различно етничко потекло), експлицитно изразена во Индексот на неговата книга *J. Fine, Early medieval Balkans*, (118, 127-129) 321 – Index: *Bulgaria, Bulgarians; Bulgar*. Грчкиот истражувач П. Софулис во своите понови истражувања предочува дека дури и Бугарскиот канат до средината на IX век бил мултиетничка и мултикултурна групација владеена од бугарска воена аристократија од турско потекло и јазик во чии рамки живееле едни покрај други Бугари пагани, Словени пагани, Словени христијани и христијански енклави од старата римската популација, сп. P. Sophoulis, "Incorporating the Other", 64, 70.

²⁰ P. Magdalino, „Year 1000 in Byzantium“, стр. IX-XIII; P. Stephanson, *The Legend*, 106, 130-131, 135-136.

²¹ P. Stephanson, *Byzantium's Balkan Frontier*, 58, 61-63, 78-79. Спротивно мислење има F. Curta, „First Byzantine century (1000-1100)“, 248-310, кој смета дека Василиевите војни против Самуил и на Балканот имале значително влијание врз развојот на политичките и воените случувања во соседството (вклучително и во Унгарија).

²² P. Stephanson, *The Legend*, 63, 70-71, 81, 95, 136; Спореди и А.Николов, „Околу прозвицето“, 85-86, 91, кој убедливо го критикува ваквото гледиште.

²³ Никита Хонијат во својата „Историја“ од почетокот на XIII век за прв пат го употребува овој епитет во контекст на споредување на императорите Исак II Ангел и Василиј II, сп. *Choniates Historiae*, стр. 373, 10.

²⁴ P. Stephanson, *The Legend*, 92, 98.

Георги Акрополит²⁵ и во Анонимната историја на т.н. Продолжувачот на Георги Монах²⁶ дури во втората половина на XIII век (треба да се има предвид дека тоа е време на падот и потоа обновувањето на Византиската империја по Четвртата крстоносна војна), по што следи неговата примена во извори и транскрипти на извори во текот на XIV век.²⁷

Дури векови подоцна императорот Василиј II се вратил во центарот на интересот кога модерните Грци се труделе да воспостават национална држава. Есенцијата била во XIX век кога Василиј II започнал да биде сметан за клучна историска фигура од оние научници, но и политичари, кои се обидуваа да воспостават хеленски континуитет преку средновековието со оглед дека Византија станала прифатлива како грчко минато како од научниците така и од политичарите.²⁸ Повторно (по трет пат) Василиј со епитетот Бугаробиецот станал интересна фигура во почетокот на XX век во времето на борбата за Македонија (1904-1908) и Балканските војни (1912-1913).²⁹

Оваа грчка позиција, која во основа има несвесен однос кон локалното македонско население, несвесно или не, неминовно донела колатерална корист за современа Бугарија, особено видлива во нашата денешница преку форсирана политизација на Самуил и неговото време.

Но, освен веќе посочениот потенциран поим од страна на голем дел од бугарските историчари, а во најново време и политиколози, но и официјални државници и тела за постоење на т.н. заедничка историја на Македонија и Бугарија вклучително и за третирана личност и неговото време, неодамна од страна на некои македонски историчари во јавноста се презентираше еден нов поим за т.н. споделена историја.³⁰ Објаснувањето е дека овој по-

²⁵ *Acropolitae Opera*, 23.

²⁶ *ИБИ XI, ГИБИ VI*, 154-156.

²⁷ Овој когномен, па дури и неговите импликации, може да се лоцираат и во преписи настанати во XIV век на извори кои потекнуваат од XI век, како што е *Vita Joannis Thraciae*, сп. *Acta Sanctorum IV*, 679, со наведување, но и без споменување во историографските трудови дека се работи за препис од XIV век, а не за оригинал од XI век, сп. С. Антољак, „Критички осврт“, 40; *ИБИ XI, ГИБИ VI*, 77 (Л. Ѓончев); В. Тџкова-Заимова, „Българи родом...“, 46-47; А. Николов, „Около прозвицето“, 87-88.

²⁸ С. Mango, „Byzantinism and Romantic Hellenism“, 42; P. Magdalino, „Hellenism and Nationalism in Byzantium“, 13-15. За реоткривање на хеленизмот во Византија во XII век, сп. К. Παπαρρηγόπουλος, *Ιστορία του Έλληνικού Έθνους*, 105-106.

²⁹ В. Gounaris, „Reassessing Greek historiography“, 235-251 (= *Ourselfes and Others*, 25-37).

³⁰ Од повеќето јавни изјави на одредени историчари во медиумите на оваа тема безмалку сите беа речиси исти, па така не е тешко да се издвои и посочи соодветен линк, сп. нпр. <https://mia.mk/makedonsko-bugarskata-komisija-za-istoriski-i-obrazovni-prasha-a-vo-miruva-e-2/>.

им се однесува на конкретен период од минатото кое несомнено се споделува меѓу Македонија и Бугарија под претекст дека таков тип на т.н. споделна историја имаат многу соседни народи кои делеле слична судбина во одреден временски период на одреден простор. Но, во случајот со Македонија и Бугарија тоа не е така. Имено, основен предуслов за суштествување на овој поим е истражувачите од државите соседи да ценат дека постојат соседи во третиран временски период односно дека постојат два различни народи кои делат/споделуваат слична судбина. Но, со оглед дека најголемиот дел од бугарските историчари сметаат дека во посочениот период постои само бугарски народ, следствено и бугарски владетели и власт, во таков случај т.н. поим споделена историја не може да биде апликативен со предоченото значење. Имено, кога ќе се навлезе во суштината на овој поим, не е тешко да се увиди дека истиот не може да биде општо прифатен како објаснување на медијевистичкото минато на различно етничко население во Македонија и Бугарија во времето на Самуиловата држава кога овие народи споделувале слична судбина заради тоа што така не се перцепира од бугарските историчари медијевисти, ниту од интелектуалната елита и политичари, а респективно и од широката јавност во Р.Бугарија.³¹ Оттука, евентуалното форсирање на овој поим за Самуил и неговото време не може да се однесува на автентична историја на населението во Македонија и автентична историја на населението во Бугарија туку само како историја на бугарскиот народ во тој период на двете територии. Притоа, презентираниот т.н. поим споделена историја во случајот е западнат во замка да може да се апсолвира само како поим за латентно наметната ексклузивна споделена бугарска историја односно историја на средновековните Бугари во Македонија и во Бугарија кои делеле/споделувале иста судбина во Самуиловото време (луцидно формулирана од бугарските истражувачи како т.н. заедничка историја).

*

Сведоци сме, и не само преку пишаниот материјал, дека историјата била безброј пати злоупотребена од политиката и политичарите. Обидите не престануваат ниту денес. Задача на историчарите е тоа да го препознаат во моментите кога се случува и да не дозволат да се впуштат во ненаучни аванту-

---

³¹ За волја на вистината, ваква формулација, а ниту нејзино барем насетување, не постои ни во актуелниот „Договор за пријателство, добрососедство и соработка меѓу Република Македонија и Република Бугарија“.

ри со далекусежни, а честопати и непоправливи исходи. За да опстои во својата есенција, научниот дијалог нужно мора да биде ослободен од актуелни политички влијанија, национализми и шовинизми.

За Самуил, но и Самуиловото време/држава, кое бездруго го опфаќа и периодот на неговите непосредни наследници Гаврил Радомир и Јован (Иван) Владислав, треба јасно да се разликува и предочува *Историската вистина*³² – потпирајќи се на податоците во соодветните извори, наспроти моменталната *Потреба* или *Желба*, па и *Сензационализам* како во *историографијата*, така и во *политиката*, неодамна формулирани како: т.н заедничка и/или уште повеќе т.н споделена историја, како не би западнале во анахрони и неисториски проектирања на нашето современие во одреден период на минатото преку денешни перцепции и сфаќања за случувања одиграни 1000 години претходно.³³

Summary

Boban Petrovski, PhD

POLITICIZATION OF HISTORY: TZAR SAMUIL

For Samuel and his Time/State, even after a whole millennium, there are still many topics for debate that are the subject of inexhaustible interest in science. However, during the formation of the modern Balkan States, certain aspects of the past related to Samuel became the subject of targeted politicization for the purpose of pre-projected State utilitarianism.

This topic remained relevant in the coming period, so that even in the past few years we have witnessed that, in addition to the scientific interest in medieval issues, certain aspects of Samuel's Time / State – emphasizing his ethnicity and the character of his State – have emerged as the most relevant again to the point of their politicization.

---

³² Пред четвртина столетие претставена како сериозно прашање кое треба јавно да се (од)брани, од страна на Ричард Еванс под симпатичен наслов R. Evans, *In Defense of History*, London 1997, а преведена на македонски петнаесет години потоа Р. Еванс, Во одбрана на историјата, Скопје 2012.

³³ Сп. *Oxford dictionary of Byzantium*, vol. 3, 1838: "The controversy over whether Samuel created a Macedonian, West Bulgarian or Bulgarian states is ahistorical, as it projects modern ethnic distinction onto the past" (A. Kazhdan – Ch. M. Brand).

However, one of the primary tasks of historians is to recognize this in the moments when it happens. In doing so, they should clearly distinguished Historical Truth – relaying on the data in relevant sources, as opposed to the current Need or Desire and even Sensationalism in both historiography and politics, recently formulated as Common and / or Shared history. In that way historians would avoid falling into the anachronistic and ahistorical projections of our modernity in a certain period of the past through today`s perceptions and understandings of events played a thousand years earlier.

Цитирани извори и литература

А) Извори

ACTA SANCTORUM, Novembris IV, Bruxelis 1925.

GEORGII ACROPOLITAE Opera, I, rec. A.Heisenberg, Lipsiae, 1903.

ИЗВОРИ ЗА БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ Том XI, *Гръцки извори за Българската история* Том VI, София 1965.

NICETAE CHONIATES *Historiae*, ed. J.L. van Dieten CFHB 11/1, Berlin 1975

Б) Интернет извори

https://vlada.mk/sites/default/files/dogovori/Dogovor_Za_Prijatelstvo_Dobrososedstvo_-_Sorabotka_Megju_Republika_Makedonija_I_Republika_Bugarija.pdf

В) Литература

АНАСТАСИЈЕВИЌ, Д., „Хипотеза о западној Бугарској“, *Гласник СНД* књ. III, Скопје 1927.

АНТОЉАК, С., *Самуиловата држава*, Скопје 1969.

АНТОЉАК, С., „Критички осврт на изворите за Самуиловата држава (до 1014)“, во: *Зборник: Илјада години од востанието на Комитопулите и создавањето на Самоиловата држава*, Скопје, 1971.

АТАНАСОВСКИ, А., „Востанијата на Комитопулите (969 и 976)“, во: *Востанијата во Македонија*, Скопје 2015.

АЦИЕВСКИ, К., *Пелагонија во средниот век (од доаѓањето на словените до паѓањето под турска власт)*, Скопје 1994.

БОЖИЛОВ, И. – ГЮЗЕЛЕВ, В., *История на средновековна България*, Том 1: VII – XIV век, София 1999.

БОШКОСКИ, М., *Македонија во XI и XII век. Надворешни упади на територијата на Македонија*, Скопје 1997.

- ВАСИЛЬЕВСКИЙ В., „К истории 976-986 годов (из Ал-Мекина и Иоанна Геометра)“, *Журнал МНПр*. ч. 184 оддл. II (Март 1876).
- ВИЗАНТИЈСКИ ИЗВОРИ за историју народа Југославије, Том III, Београд 1966 (Ј.Ферлуга).
- GOLDSTEIN, I., *Hrvatski rani srednji vijek*, Zagreb 1995.
- GOUNARIS, V., „Reassessing ninety years of Greek historiography on the ‘Straggle for Macedonia 1904-1908’“, *Journal of Modern Greek Studies* 14 (1996) (= во: *Ourselfs and Others: the development of Greek Macedonian cultural Identity since 1912*, Oxford 1997).
- ДЕРЖАВИН, Н., *История на България*, Т. II, София 1947.
- DOKLESIĆ, Lj., *Kroz historiju Makedonije. Izabrani izvori*, Zagreb 1964.
- ДРАГАШЕВИЋ, Ј., *Македонски словени*, Београд 1890 (репр. Нови Сад 1995).
- ДРИНОВ, М.С., „Южные Славяне и Византия въ Х вѣкѣ“ (*Чтенія въ Обществѣ Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Универзитетѣ* III, Москва 1875).
- ДРИНОВ, М.С., „Началото на Самуиловата държава“, *Периодич. Списание на Българското Книж. Дружество, Браила*, I, свеска 9 – 10 и свеска 11 – 12 (1875—1876).
- DUDEK, J., *Cała ziemia dyrracheńska pod panowaniem bizantyńskim w latach 1005–1205*, Zielona Góra 1999.
- EVANS, R., *In Defense of History*, London 1997.
- ЗЛАТАРСКИ, В.Н., „Западната българска държава до провъзгласяването на Самуила за царь“, *Засеб. Отиск из Македонски Прегледъ* II, св. 2, София 1926.
- ИВАНОВ, Ё., *Българите в Македония. Издирвания и документи за тяхното потекло, език и народност. С етнографска карта и статистика*, София 1915.
- ИРЕЧЕК, К., *История на Българите*, София 1978 (репр.).
- ИСТОРИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД, Том први. *Македонија од праисториско време до потпаѓањето под турска власт (1371 година)*, Скопје 2000.
- ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА, *Прва књига (Од најстаријих времена до Маричке битке 1371г.)*, Београд 1981.
- КОМАТИНА, П., „Појам Бугарске у XI и XII веку и територија Охридске архиепископије“, во: *Византијски свет на Балкану*, Књига 42/1 – Књига 1, Београд 2012.
- CURTA, F., „The first Byzantine century (1000–1100)“, во: *Southeastern Europe in the Middle Ages, 500–1250* (Cambridge Medieval Textbooks), Cambridge 2006.
- LESZKA, M.J. – MARINOV, K., *Carstwo Bułgarskie, polityka – społeczeństwo – gospodarka – kultura, 866-971*, Warszawa 2015.
- MAGDALINO, P., „Hellenism and Nationalism in Byzantium“, во: *Tradition and Transformation in Medieval Byzantium*, No. XIV, Aldershot 1991.
- MAGDALINO, P., „The Year 1000 in Byzantium“, во: *The Medieval Mediterranean*, vol. 45, Brill-Leiden-Boston 2002.

- MADGEARU, A., „Centrifugal movements in the Balkans in the 11th Century“, *Études Byzantine et Post-Byzantines*, V, Bucarest 2006.
- МАКЕДОНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА, Кн. 1 – 2, Скопје 2009.
- MANGO, C., „Byzantinism and Romantic Hellenism“, *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 29 (1965).
- МАРКОВИЋ, В., *Православно монаштво и манастири у средњовековној Србији*, Сремски Карловци 1928.
- НИКОЛОВ, А., „Около прозвицето на Василиј II 'Българоубиец'“, во: *Хиљада години от битката при Беласица и от смъртта на цар Самуил (1014–2014)*, София 2015.
- НИКОЛОВ, Г., *Централизъм и регионализъм в ранносредновековна България (края на VII – началото на XI в.)*, София 2005.
- ОСТРОГОРСКИ, Г., *Историја Византије*, Београд 1959 (Друго допуњено издање).
- ПАВЛОВ, П., *Залезът на първото българско царство (1015-1018)*, София 1999.
- PANOV, M., *The Blinded State: Historiographic Debates about Samuel Cometopoulos and his State (10th - 11th Century)*, Brill 2019.
- ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Κ., *Ἐγχειρίδιον: Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους [1853]*, ed. Dimaras, K.Th., Athens 1970.
- ПЕТРОВ, П., „Образуване и укрепване на Западната българска държава. Ч. 1: Към хронологията на периода 966-986“, *ГСУ ФИФ ЛШ (1959)*, София 1960.
- PETROVSKI V., „Central-southern Europe under the Restored Byzantine Administration after the fall of Samuel State“, во V. Gjuzeev – G. Nikolov (eds.), *South-eastern Europe in the second half of 10th – the beginning of 11th centuries: History and Culture*, International Conference, 6 – 8 October 2014, Sofia 2015.
- POVIJEST HRVATA, knj. 1 – Srednji vijek, Gl. ur. F. Šanjek, Zagreb 2003.
- POROVIĆ, P., *Serbian Macedonia: An Historical Survey*, London 1916.
- ПРОКИЋ, Б., „Постанак једне словенске царевине у Македонији у X веку“, *Глас СКА* књ. LXXVI други разред 46, Београд 1908.
- RAUKAR, T., *Hrvatsko srednjovekovlje. Prostor, ljudi, ideje*, Zagreb 1997.
- SORHOULIS P., „Incorporating the Other: Shaping the Identity of the Christian Community in Early Medieval Bulgaria“, *Cyrrillomethodianium* XX, 2015.
- STEPHENSON, P., *Byzantium's Balkan Frontier: a political study of the northern Balkans, 900-1204*, Cambridge 2000.
- STEPHENSON, P., *The Legend of Basil the Bulgar-Slayer*, Cambridge 2003.
- СТОЈКОВ, С., „Битолската плоча – дилеми и интерпретации“, во: *Самуиловата држава во историската, воено-политичката, духовната и културната традиција на Македонија*, Струмица 2015.

СЪБОТИНОВ, А., *България при цар Самуил и неговите наследници (976-1018г.). Извори и литература (опит за обобщение)*, Том 1, София 2008.

ТАШКОВСКИ, Д., *Самуиловото царство*, Скопје 1970 (repr.).

THE OXFORD DICTIONARY OF BYZANTIUM, Vol. 3, ed. A.P.Kazhdan, New York – Oxford 1991.

ТЪПКОВА-ЗАИМОВА, В., „Българи родом...“, *Комитопулите, цар Самуил и неговите потомци според историческите извори и историографската традиция*, Второ допълнено и преработено издание, София 2014.

FINE, J., *The Early medieval Balkans. A Critical Survey from the sixth to the late Twelfth Century*, Michigan 2000.

ФЕРЈАНЧИЌ, Б., *Византија и Јужни Словени*, Београд 1966.

HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA 9, Gl. ur. S.Ravlić, Leksikografski zavod, Zagreb 2007.

БОРОВИЋ, В., *Историја Срба*, Београд 2006 (repr.).

Г) Интернет страници

<https://mia.mk/makedonsko-bugarskata-komisi-a-za-istoriski-i-obrazovni-prasha-a-vo-miruva-e-2/> (од 12.01.2020)

<https://www.dw.com/mk/a-53238235> (од 25.04.2020)

<https://www.dw.com/bg/a-61952224> (од 27.05.2022)